Spis treści

Słowo wstępne 9

Arkadiusz Babczuk: Miękkie ograniczenia budżetowe jednostek samorządu terytorialnego 11
Grażyna Borys: Świadectwa pochodzenia jako instrument wspierający kogenerację 26
Martina Černíková: The Most Considerable Changes of the Tax Legislation in the Context of the Public Budgets Stabilization in the Czech Republic 35
Jarosław Dziuba: Wykorzystanie przychodów zwrotnych w gospodarce finansowej powiatów w Polsce 41
Andrzej Koza: Wsparcie ze środków publicznych przedsiębiorczości bezrobotnych osób niepełnosprawnych 53
Damian Kubiak: Zmiany na rynku pracowniczych programów emerytalnych w Polsce 62
Alina Majczyna: Rola Funduszu Dopłat w realizacji programów dopłat do kredytów mieszkaniowych 72
Martina Prskavcová: Tax Policy in Taiwan (Republic of China) 82
Ivana Šimíková: Mundell-Fleming Model and Maastrichts Fiscal Convergence Criteria: Fiscal and Budgetary Stabilization Need in the Context of EMU 91
Jana Šmídová: Is Contemporary Tax Book in the Czech Republic Really Tax Book? 96
Melania Bąk: Wartości niematerialne i prawne w aspekcie prawa bilansowego i podatkowego oraz Międzynarodowych Standardów Rachunkowości..... 102
Zdeněk Brabec: The Financial Evalutation of the Capital Project (Construction of the Minibike Circuit) 118
Šárka Čechlovská: Project Finance – an Alternative Method of Corporate Financing 127
Marketa Dubová, Helena Jáčová, Marie Šimonová: Analysis of E-learning Materials Benefits of Course „Selected Problems of Financial Management" for Different Target Groups of Users 132
Olga Hasprová: Comparison of Selected Items of Company and Insurance Company's Liabilities Balance Sheets 150
Josef Horák: Development of Czech Accounting from the End of 19th Century until the Present Time 156
Radana Hojná: Costing and Its Usage in Product Management 162
Helena Jáčová: Assessment of Suitability of Selected Indicators for Specification of Economically Depressed Areas in the Liberec Region 169
Joanna Kogut: Wpływ zmian projektu ustawy o rachunkowości na rachunkowość jednostek gospodarczych 182
Olga Malíková: Leases of the Asset and its Depreciation – Differences in Reporting under the Czech Legislation and Standards IFRS 195

Šárka Nováková: Economic Aspects of the Ecological Risks Assessment of the Industrial Accident 205
Magdalena Swacha-Lech: Istota finansów behawioralnych 211
Jacek Adamek: PLS i jego odwzorowanie w produktach bankowości islamskiej na przykładzie kontraktu *musharakah* 221
Elżbieta Hajduga: Przeglad uwarunkowań rozwoju działalności reasekuracyjnej w Polsce 232
Alicja Janusz: Ekonomiczne przesłanki tworzenia sieci bezpieczeństwa pośredników finansowych 241
Wojciech Krawiec: Realizacja polityki inwestycyjnej polskich funduszy nieruchomości 252
Robert Kurek: Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe zakładu ubezpieczeń – nowe podejście w Solvency II 265
Teresa Orzeszko: Zasady funkcjonowania rezerw na straty kredytowe w argentyńskich bankach 273
Beata Owczarczyk: Analiza porównawcza rozwoju działalności bancassurance we Francji, w Niemczech i w Polsce 289
Agnieszka Ostalecka: Metody przezwyciężania kryzysu azjatyckiego – wybrane aspekty 300
Małgorzata Solarz: Upadłość konsumencka w wybranych krajach 311

Summaries

Arkadiusz Babczuk: Soft Budget Constraints in Municipalities 25
Grażyna Borys: Certificates of Origin as the Cogeneration Supporting Instrument 34
Martina Černíková: Istotne zmiany w prawie podatkowym w kontekście stabilizacji budżetu Republiki Czeskiej 40
Jarosław Dziuba: Implementation of Recovered Revenues in Financial Economy of Districts in Poland 52
Andrzej Koza: The Public Funds for Support of Self-employment Among Handicapped Persons 61
Damian Kubiak: Changes on the Employee Pension Programs' Market in Poland 71
Alina Majczyna: The Meaning of Subsidy Fund in Financial Programmes to Support National Housing 81
Martina Prskavcová: Polityka podatkowa na Tajwanie (Republika Chińska) 89
Ivana Šimíková: Model Mundella-Fleminga oraz fiskalne kryteria konwergencji z Maastricht: potrzeba stabilizacji fiskalnej EMU 95
Jana Šmídová: Czy współczesna książka podatkowa w Republice Czeskiej jest rzeczywiscie książką podatkową? 101
Melania Bąk: Intangible Assets in View of Balance and Tax Law and International Accounting Standards 116
Zdeněk Brabec: Finansowa ocena projektu kapitałowego (konstrukcja toru do minimotocykli) 126

Šárka Čechlovská: Finansowanie projektowe jako alternatywna metoda finansowania przedsiębiorstwa 131
Marketa Dubova, Helena Jacova, Marie Simonova: Analiza korzyści materiałów kursu e-learning „Wybrane problemy zarzadzania finansowego dla różnych grup docelowych użytkowników” 149
Olga Hasprová: Porównanie wybranych elementów pasywów bilansów przedsiębiorstwa i firmy ubezpieczeniowej 155
Josef Horák: Rozwój rachunkowości w Czechach od końca XIX wieku do czasów obecnych 161
Radana Hojná: Kalkulacja kosztów i jej wykorzystanie w zarządzaniu produktem 168
Helena Jáčová: Ocena stosowności wybranych czynników do wyodrębnienia regionów słabiej rozwiniętych w regionie Liberca 181
Joanna Kogut: The Influence of Changes in Accountancy Act Draft on the Accountancy of Business Entities 194
Olga Malíková: Leasing aktywów i ich amortyzacja – różnice w sprawozdawczości według ustawodawstwa czeskiego i standardów IFRS 204
Šárka Nováková: Ekonomiczne aspekty pomiaru ryzyka ekologicznego wypadków przemysłowych 210
Magdalena Swacha-Lech: The Essence of the Behavioural Finance 220
Jacek Adamek: Profit and Loss Sharing and its Representation in Islamic Banking Products Based on the Example of *Musharakah* Contract 231
Elżbieta Hajduga: A Review of Reinsurance Development Causations in Poland 240
Alicja Janusz: Economic Indications for Creating Safety Networks of Financial Intermediaries 251
Wojciech Krawiec: The Realization of Investment Policy of the Polish Investment Fund 264
Robert Kurek: Technical-Insurance Provisions of an Insurance Company – New Attitude in Solvency II 272
Teresa Orzeszko: Loan Loss Provisioning in Argentinean Banks 288
Beata Owczarczyk: Comparative Analysis of the Development of Bancassurance Activity in France, Germany, and in Poland 299
Agnieszka Ostalecka: The Methods of Asian Crisis Overcoming – Chosen Aspects 310
Małgorzata Solarz: Consumer Insolvency in Selected Countries 322

PRACE NAUKOWE UNIWERSYTETU EKONOMICZNEGO WE WROCŁAWIU
Nr 16 2008
Finanse i rachunkowość – teoria i praktyka

Joanna Kogut

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

WPŁYW ZMIAN PROJEKTU USTAWY O RACHUNKOWOŚCI NA RACHUNKOWOŚĆ JEDNOSTEK GOSPODARCZYCH

1. Wstęp

Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości została w znacznym stopniu znowelizowana w 2002 r. [5]. Nowelizacja ta miała na celu uzupełnienie luk w przepisach prawnych oraz doprowadzenie do zbieżności ustawy z wieloma postanowieniami MSR. Wyrazem tego było m.in. wprowadzenie zasad wyceny instrumentów finansowych, ujmowania w księgach rachunkowych umów leasingu operacyjnego i finansowego, ujmowania i rozliczania długoterminowych umów o usługi, rozliczania połączeń spółek, wprowadzenie kategorii inwestycji, modyfikacji zasad konsolidacji sprawozdań finansowych.

Od 2002 r. ustawa o rachunkowości była zmieniana kilkanaście razy, również w przypadku uchwalania ustaw regulujących odrębne dziedziny. Zmiany te wynikały przede wszystkim z dostosowania treści ustawy do zmieniających się przepisów prawa gospodarczego, jak również wymogów zawartych w dyrektywach i rozporządzeniach Unii Europejskiej. Wykaz ustaw, które wprowadziły zmiany w prawie bilansowym w latach 2003-2007 przedstawiono w tab. 1.

Obecnie Ministerstwo Finansów zaproponowało kolejny projekt ustawy o zmianie ustawy o rachunkowości, zawierający prawie 40 zmian, którego ostateczna wersja została przedstawiona 17 sierpnia 2007 r. [3]. Przygotowane zmiany można podzielić na cztery zasadnicze grupy [1, s. 2]:

1) wynikające ze zmian dyrektyw UE, z którymi ustawodawstwo polskie musi być zgodne,

2) niwelujące pewne niekonsekwencje lub niejasności obecnie obowiązujących przepisów,

3) będące kolejnymi uproszczeniami, adresowanymi do małych i średnich jednostek,

4) wywołane innymi przyczynami.

Tabela 1. Wykaz ustaw wprowadzających zmiany w prawie bilansowym w latach 2003-2007

Zmiany ustawy o rachunkowości w latach 2003-2007
• Ustawa z 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (DzU nr 60, poz. 535);
• Ustawa z 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (DzU nr 124, poz. 1152);
• Ustawa z 26 czerwca 2003 r. o zmianie ustawy o rachunkowości (DzU nr 139, poz. 1324);
• Ustawa z 12 grudnia 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw (DzU nr 229, poz. 2276);
• Ustawa z 20 kwietnia 2004 r. o zmianie i uchyleniu niektórych ustaw w związku z uzyskaniem przez Rzeczpospolitą Polską członkostwa w Unii Europejskiej (DzU nr 96, poz. 959);
• Ustawa z 27 maja 2004 r. o funduszach inwestycyjnych (DzU nr 146, poz. 1546);
• Ustawa z 30 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o rachunkowości (DzU nr 145, poz. 1535);
• Ustawa z 27 sierpnia 2004 r. o zmianie ustawy o rachunkowości oraz o zmianie ustawy o biegłych rewidentach i ich samorządzie (DzU nr 213, poz. 2155);
• Ustawa z 16 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy o doradztwie podatkowym oraz ustawy o rachunkowości (DzU z 2005 r. nr 10, poz. 66);
• Ustawa z 29 lipca 2005 r. o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych (DzU nr 184, poz. 2155);
• Ustawa z 16 grudnia 2005 r. o zmianie ustawy o rachunkowości (DzU nr 267, poz. 2252);
• Ustawa z 21 lipca 2006 r. o nadzorze nad rynkiem finansowym (DzU nr 157, poz. 1119);
• Ustawa z 18 października 2006 r. o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz niektórych innych ustaw (DzU nr 208, poz. 1540).

Źródło: opracowanie własne.

2. Implementacja dyrektyw UE do polskich przepisów

Zmiany w prawie bilansowym mają na celu przede wszystkim włączenie do polskich przepisów postanowień Dyrektywy 2006/46/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 14 czerwca 2006 r. zmieniającej dyrektywy Rady 78/660/EWG w sprawie rocznych sprawozdań finansowych niektórych rodzajów spółek, 83/349/EWG w sprawie skonsolidowanych sprawozdań finansowych, 86/635/EWG w sprawie rocznych i skonsolidowanych sprawozdań finansowych banków i innych instytucji finansowych oraz 91/674/EWG w sprawie rocznych i skonsolidowanych sprawozdań finansowych zakładów ubezpieczeń [2].

Zmiany wynikające z tej dyrektywy polegają na wprowadzeniu obowiązku wykazania w sprawozdaniu finansowym jednostki:

1) charakteru i celu gospodarczego zawartych przez nią, a nieuwzględnionych w bilansie *umów* w zakresie niezbędnym do oceny ich wpływu na sytuację majątkową, finansową i wynik finansowy; mają to być wszelkie niewykazane w bilansie umowy wiążące spółkę z innymi podmiotami, nawet nieposiadającymi osobowości prawnej, a związane z istotnym ryzykiem, a także mogące przynieść korzyści, np. umowy dotyczące sprzedaży wierzytelności, sprzedaży i odkupu papierów wartościowych, umowy konsygnacyjne, umowy leasingu operacyjnego, outsourcing itp.;

2) *transakcji* zawartych z podmiotami (ze stronami) powiązanymi wraz z ich kwotami, a także informacji określających charakter tych powiązań w przypadku, gdy nie zostały one przeprowadzone na warunkach rynkowych;

3) obowiązku podania w sprawozdaniu finansowym *wynagrodzenia* biegłego rewidenta lub podmiotu uprawnionego do badania sprawozdań finansowych za świadczone za rok obrotowy usługi w zakresie obowiązkowego badania rocznego sprawozdania finansowego, inne usługi poświadczające, usługi doradztwa podatkowego oraz pozostałe usługi.

W celu uwzględnienia wymienionych obowiązków sprawozdawczych wynikających w dyrektywy w projekcie zmian ustawy o rachunkowości zaproponowano odpowiednie uzupełnienie „Dodatkowych informacji i objaśnień" w informacji dodatkowej.

Poza tym zapisy dyrektywy nakładają obowiązek uzupełnienia przepisów ustawy, w których jest mowa o organach zarządzających i nadzorujących, o *organ administrujący*, który może zostać ustanowiony m.in. w takich jednostkach, jak spółka europejska czy spółdzielnia europejska.

Ponadto dyrektywa zakłada wprowadzenie do ustawy o rachunkowości obowiązku i odpowiedzialności organów zarządzających, nadzorujących i administrujących spółki za sporządzenie i publikację sprawozdania finansowego oraz sprawozdania z działalności.

Wprowadzenie do polskiego prawa bilansowego określonych w dyrektywie wymogów dotyczy zarówno jednostkowych, jak i skonsolidowanych sprawozdań finansowych i powoduje konieczność nowelizacji nie tylko ustawy o rachunkowości, ale również rozporządzeń Ministra Finansów w sprawie:

1) szczególnych zasad rachunkowości domów maklerskich i jednostek organizacyjnych banków, w ramach których prowadzona jest działalność maklerska, w tym zakresu informacji wykazywanych w sprawozdaniach finansowych oraz odpowiednio w skonsolidowanych sprawozdaniach finansowych grup kapitałowych i w sprawozdaniach z działalności;

2) szczegółowych zasad sporządzania przez jednostki inne niż banki i zakłady ubezpieczeń skonsolidowanych sprawozdań finansowych grup kapitałowych;

3) szczególnych zasad rachunkowości zakładów ubezpieczeń, w tym również tworzenia rezerw techniczno-ubezpieczeniowych, zakresu informacji wykazywa-

nych w informacji dodatkowej oraz zasad sporządzania skonsolidowanych sprawozdań finansowych grup kapitałowych.

3. Pozostałe zmiany w prawie bilansowym

Drugi główny cel zmian w ustawie o rachunkowości to dostosowanie niektórych jej przepisów do aktualnych realiów gospodarczych oraz innych ustaw, a także dalsze udoskonalanie i ułatwienie ich stosowania przez mniejsze jednostki. W tym zakresie nowelizacja ustawy obejmuje następujące zagadnienia:

1) wprowadzenie regulacji zasad wyceny i inwentaryzacji środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych zaliczonych do inwestycji,
2) zmianę zasad prowadzenia ksiąg rachunkowych,
3) zmianę zasad sporządzania skonsolidowanych sprawozdań finansowych grupy kapitałowej,
4) zmianę zasad rozliczania połączeń spółek metodą łączenia udziałów,
5) wprowadzenie do ustawy rozdziału poświęconego tematyce usługowego prowadzenia ksiąg rachunkowych,
6) inne zmiany.

Zaproponowane zmiany wiążą się z koniecznością wprowadzenia nowych lub uzupełnienia dotychczas stosowanych w ustawie definicji niektórych pojęć.

Wycena i inwentaryzacja środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych zaliczonych do inwestycji

W projekcie zmian ustawy o rachunkowości w tym zakresie zostało uściślone kryterium zaliczania aktywów do inwestycji z nabycia aktywów w celu osiągania korzyści ekonomicznych innych niż użytkowanie przez jednostkę na posiadanie aktywów w ww. celu, niezależnie od sposobu ich pozyskania (zakupu, nieodpłatnego otrzymania, wytworzenia we własnym zakresie). Zmiana ta uwzględnia specyfikę inwestycji w nieruchomości i powoduje, iż o zaliczeniu decyduje aktualny stan wykorzystywania tych aktywów, a nie przesłanki, którymi kierowała się jednostka, nabywając je.

Ponadto rozszerzono zakres pozostałych kosztów i przychodów operacyjnych związanych z utrzymywaniem i zbyciem nieruchomości oraz wartości niematerialnych i prawnych zaliczonych do inwestycji o koszty i przychody powstałe w wyniku aktualizacji wartości tych inwestycji, jak również ich przekwalifikowania odpowiednio do środków trwałych lub wartości niematerialnych i prawnych, jeżeli wycenia się je według ceny rynkowej bądź inaczej określonej wartości godziwej. Powyższa zmiana pozwala na określenie sposobu odniesienia zmian wartości inwestycji na skutek ich aktualizacji, jak również przekwalifikowania w przypadku, gdy nie przyjęto do wyceny tych inwestycji zasad stosowanych dla środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych.

W ramach tych zagadnień zasadami inwentaryzacji stosowanymi do nieruchomości zaliczanych do środków trwałych objęto także nieruchomości zaliczone do inwestycji.

Prowadzenie ksiąg rachunkowych

Zagadnienia dotyczące ksiąg rachunkowych uzupełniono o możliwość prowadzenia ksiąg jednostki posiadającej oddział (zakład) w siedzibie tego oddziału (zakładu). Wskazano także, iż księgi rachunkowe mogą być prowadzone poza siedzibą jednostki albo oddziału również w przypadku powierzenia ich prowadzenia podmiotowi wykonującemu działalność w zakresie usługowego prowadzenia ksiąg rachunkowych. Powyższe przepisy zastosowano także do miejsca przechowywania dowodów księgowych, dokumentów inwentaryzacyjnych oraz dokumentacji opisującej przyjęte zasady (politykę) rachunkowości.

W art. 12 projektu ustawy o rachunkowości przewidziano możliwość odstąpienia od obowiązku otwierania i zamykania ksiąg rachunkowych. Dotyczy to sytuacji, w której jednostka postawiona jest w stan upadłości z możliwością zawarcia układu, ze wskazaniem, iż wszczęcie postępowania upadłościowego z możliwością zawarcia układu nie stanowi przeszkody do uznania, że działalność jednostki będzie kontynuowana. Powyższe wyłączenie dotyczy również przekształcenia spółki kapitałowej w inną spółkę kapitałową. Zmiana formy prawnej spółki kapitałowej (np. spółki z o.o.) w inną spółkę kapitałową (np. w spółkę akcyjną) nie powoduje zerwania ciągłości prawnej. Ponadto regulacja ta dotyczy także sytuacji podziału jednostki poprzez wydzielenie. Przyjęte bowiem rozwiązanie jest analogiczne do stosowanego w przypadku wniesienia przez jednostkę wkładu niepieniężnego w postaci zorganizowanej części jednostki, które nie powoduje obowiązku zamykania ksiąg rachunkowych w jednostce wnoszącej.

Zmiany zasad w tym zakresie przyczyniają się do uniknięcia problemów związanych ze sporządzaniem sprawozdań finansowych w przypadku otwierania i zamykania ksiąg rachunkowych w omówionych przypadkach.

Skonsolidowane sprawozdanie grupy kapitałowej

Do zasad sporządzania skonsolidowanych sprawozdań finansowych grupy kapitałowej wprowadzono szereg zmian, dotyczących zarówno modyfikacji dotychczasowych zasad konsolidacji, jak i włączenia bądź doprecyzowania pojęć związanych z tym zagadnieniem.

Charakterystykę nowych i modyfikację dotychczasowych pojęć w tym zakresie przedstawiono w tab. 2.

W tym zakresie dokonano także modyfikacji tytułu rozdz. 6 ustawy „Sprawozdania finansowe jednostek powiązanych", gdyż nie był on spójny z treścią rozdziału, na „Skonsolidowane sprawozdania finansowe grupy kapitałowej".

Tabela 2. Charakterystyka pojęć dotyczących sprawozdawczości grupy kapitałowej

Pojęcie	Definicja	Charakterystyka zmian
Wspólnik jednostki współzależnej	Jednostka będąca spółką handlową lub przedsiębiorstwem państwowym, sprawująca wraz z innymi udziałowcami współkontrolę nad jednostką współzależną (art. 3 ust. 1 pkt 37c)	Nowe pojęcie
Sprawowanie współkontroli nad inną jednostką	Zdolność wspólnika jednostki współzależnej na równi z innymi wspólnikami, na zasadach określonych w zawartej pomiędzy nimi umowie, umowie spółki lub statucie, do kierowania polityką finansową i operacyjną tej jednostki, w celu osiągania wspólnie korzyści ekonomicznych z jej działalności (art. 3 ust. 1 pkt 35)	Uzupełnienie pojęcia
Znaczny wpływ na inną jednostkę	Niemająca znamion sprawowania kontroli lub współkontroli zdolność jednostki do wpływania na politykę finansową i operacyjną innej jednostki, w szczególności poprzez: • udział w podejmowaniu decyzji w sprawie podziału zysku lub pokrycia straty; • zasiadanie w organie zarządzającym, nadzorującym lub administrującym; • przeprowadzanie istotnych transakcji z tą jednostką; • udostępnianie jednostce informacji technicznych o zasadniczym znaczeniu dla jej działalności; • możliwość wymiany członków organów zarządzających, nadzorujących lub administrujących (art. 3 ust. 1 pkt 36)	Rozszerzenie pojęcia
Jednostka dominująca	Jednostka będąca spółką handlową lub przedsiębiorstwem państwowym, sprawująca kontrolę nad inną jednostką, w szczególności w przypadkach określonych w ustawie (art. 3 ust. 1 pkt. 37)	Uzupełnienie pojęcia
Jednostka dominująca niższego szczebla	Spółka handlowa, która jest jednocześnie jednostką zależną od innej spółki handlowej i jednostką dominującą w stosunku do co najmniej jednej spółki handlowej (art. 3 ust. 1 pkt 37a)	Nowe pojęcie
Jednostka dominująca wyższego szczebla	Jednostka będąca spółką handlową lub przedsiębiorstwem państwowym, która jest jednostką dominującą w stosunku do jednostki dominującej niższego szczebla (art. 3 ust. 1 pkt. 37b)	Nowe pojęcie
Znaczący inwestor	Jednostka będąca spółką handlową lub przedsiębiorstwem państwowym, posiadająca w innej jednostce, niebędącej jednostką zależną lub współzależną – nie mniej niż 20% głosów w organie stanowiącym tej jednostki i wywierająca znaczący wpływ wobec tej jednostki. Udział w ogólnej liczbie głosów może być mniejszy niż 20%, jeżeli inne okoliczności wskazują na wywieranie znaczącego wpływu (art. 3 ust. 1 pkt. 38)	Uzupełnienie pojęcia
Jednostka zależna	Jednostka będąca spółką handlową lub podmiotem utworzonym i działającym zgodnie z przepisami obcego	Rozszerzenie pojęcia

	prawa handlowego, kontrolowana przez jednostkę dominującą (art. 3 ust. 1 pkt 39)	
Jednostka współzależna	Jednostka, która jest współkontrolowana przez wspólników na podstawie zawartej pomiędzy nimi umowy, umowy spółki lub statutu (art. 3 ust. 1 pkt 40)	Uzupełnienie pojęcia
Jednostka stowarzyszona	Jednostka będącą spółką handlową lub podmiotem utworzonym i działającym zgodnie z przepisami obcego prawa handlowego, na którą znaczący inwestor wywiera istotny wpływ (art. 3 ust. 1 pkt 41)	Rozszerzenie pojęcia
Jednostki podporządkowane	Jednostki zależne, współzależne oraz stowarzyszone (art. 3 ust. 1 pkt 42)	Zawężenie pojęcia
Jednostki powiązane z jednostką	Jej jednostka dominująca, znaczącego inwestora, jej jednostki zależne, współzależne i stowarzyszone oraz jednostki znajdujące się wraz z jednostką pod wspólną kontrolą, a także wspólnika jednostki współzależnej (art. 3 ust. 1 pkt 43)	Uzupełnienie pojęcia
Grupa kapitałowa	Jednostka dominująca wraz z jednostkami zależnymi (art. 3 ust. 1 pkt 44)	Zawężenie pojęcia
Konsolidacja	Łączenie sprawozdań finansowych jednostek tworzących grupę kapitałową przez sumowanie odpowiednich pozycji sprawozdań finansowych jednostki dominującej i jednostek zależnych, z uwzględnieniem niezbędnych wyłączeń i korekt (art. 3 ust. 1 pkt 45)	Uzupełnienie pojęcia
Kapitały mniejszości	Część aktywów netto jednostki zależnej, objętej skonsolidowanym sprawozdaniem finansowym, która należy do udziałowców innych niż jednostki grupy kapitałowej (art. 3 ust. 1 pkt 46)	Uzupełnienie pojęcia
Metoda praw własności	Przyjęta przez jednostkę dominującą, wspólnika jednostki współzależnej lub znaczącego inwestora metoda wyceny udziałów w aktywach netto jednostki podporządkowanej, z uwzględnieniem wartości firmy lub ujemnej wartości firmy, ustalonych na dzień objęcia kontroli, współkontroli lub wywierania istotnego wpływu (art. 3 ust. 1 pkt 47)	Rozszerzenie pojęcia

Źródło: opracowanie własne na podstawie projektu ustawy o rachunkowości.

Ponadto w celu uniknięcia wątpliwości, czy skonsolidowane sprawozdanie finansowe nie ogranicza się wyłącznie do łączenia sprawozdań grupy kapitałowej, tj. jednostki dominującej i jednostek od niej zależnych, w art. 55 ust. 1 dodano wyjaśnienie, iż skonsolidowanym sprawozdaniem finansowym obejmuje się także dane pozostałych jednostek podporządkowanych, a więc np. stowarzyszonych.

W zakresie tych zagadnień wykreślono z art. 55 ust. 7, mówiący o wycenie i wykazywaniu metodą praw własności w sprawozdaniu finansowym znaczącego inwestora jego udziałów w jednostkach stowarzyszonych oraz będących spółkami handlowymi jednostek współzależnych, a także zapis w art. 58 dotyczący ponoszenia niewspółmiernie wysokich kosztów związanych ze sporządzaniem skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

Rozliczanie połączeń spółek metodą łączenia udziałów

Zmiany prawa bilansowego w tym zakresie mają prowadzić do wyłączenia przepisów określających zasady rozliczania połączeń spółek metodą łączenia udziałów w przypadku spółek nieznajdujących się pod wspólną kontrolą. Łączne spełnienie wszystkich warunków zezwalających na stosowanie metody łączenia udziałów przez niezależne od siebie spółki było dotychczas w praktyce niemożliwe i dlatego przepis ten był często krytykowany. Metoda ta została również wyłączona z MSR.

Poza tym uwarunkowania zezwalające na stosowanie metody łączenia udziałów przeniesiono do art. 44a ust. 2, w którym zapisano, iż w razie łączenia się spółek, na skutek którego nie następuje utrata kontroli nad nimi przez ich dotychczasowych udziałowców, można zastosować metodę łączenia udziałów. Dotyczy to zwłaszcza łączenia się spółek zależnych w sposób bezpośredni lub pośredni od tej samej jednostki dominującej, jak również w razie połączenia jednostki dominującej niższego szczebla z jej jednostką zależną.

Usługowe prowadzenie ksiąg rachunkowych

Projekt zmian ustawy o rachunkowości wprowadza nowy rozdział 8a, poświęcony tematyce usługowego prowadzenia ksiąg rachunkowych, która dotychczas zawarta była w rozporządzeniu Ministra Finansów z 18 lipca 2002 r. w sprawie uprawnień do usługowego prowadzenia ksiąg rachunkowych [4]. W stosunku do rozporządzenia wprowadzono kilka istotnych zmian, m.in.:

- ujednolicono krąg podmiotów, które mogą prowadzić działalność w zakresie prowadzenia ksiąg rachunkowych,
- uwzględniono w ustawie prawo do wykonywania niektórych czynności doradztwa podatkowego,
- ograniczono możliwość uzyskania certyfikatu księgowego bez egzaminu do dnia 31 grudnia 2009 r.

Potrzeba wprowadzenia przepisów z zakresu usługowego prowadzenia ksiąg rachunkowych do aktu rangi ustawy wynika przede wszystkim z potrzeb konstytucyjnych, a wprowadzone modyfikacje mają za zadanie zapewnić, aby działalność w tym zakresie charakteryzowała się niezbędnym profesjonalizmem.

Nowy rozdział wprowadza definicję usługowego prowadzenia ksiąg rachunkowych[1] oraz precyzuje warunki uprawniające do prowadzenia działalności polegającej na usługowym prowadzeniu ksiąg. Zgodnie z art. 76a usługowe prowadzenie ksiąg rachunkowych jest działalnością gospodarczą, polegającą na świadczeniu usług w zakresie następujących czynności:

- prowadzenia, na podstawie dowodów księgowych, ksiąg rachunkowych ujmujących zapisy zdarzeń w porządku chronologicznym i systematycznym,

[1] Dotychczas nie istniała legalna definicja tego pojęcia.

- okresowego ustalania lub sprawdzania drogą inwentaryzacji rzeczywistego stanu aktywów i pasywów,
- wyceny aktywów i pasywów oraz ustalania wyniku finansowego,
- sporządzania sprawozdań finansowych,
- gromadzenia i przechowywania dowodów księgowych oraz pozostałych dokumentów przewidzianych ustawą.

Ponadto przedsiębiorcy wykonujący działalność w tym zakresie są uprawnieni do prowadzenia, w imieniu i na rzecz podatników, płatników i inkasentów, ksiąg podatkowych i innych ewidencji do celów podatkowych oraz sporządzania, w ich imieniu i na ich rzecz, zeznań i deklaracji podatkowych wraz z udzieleniem pomocy w tym zakresie.

Zakres podmiotowy usługowego prowadzenia ksiąg rachunkowych obejmuje osoby posiadające certyfikat księgowy, osoby wpisane do rejestru biegłych rewidentów lub na listę doradców podatkowych, które nie zostały skazane prawomocnym wyrokiem za określone przestępstwa.

W art. 76b określono wymogi niezbędne do uzyskania certyfikatu księgowego, potwierdzającego posiadanie kwalifikacji niezbędnych do usługowego prowadzenia ksiąg rachunkowych. Zakres tych uregulowań jest odmienny w stosunku do przepisów obowiązujących na podstawie rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 18 lipca 2002 r. Przede wszystkim wprowadzono konieczność zdawania egzaminu[2] przez wszystkie osoby ubiegające się o przyznanie certyfikatu księgowego. Rozwiązanie to ma na celu zapewnić wysoki profesjonalizm osób wykonujących działalność w omawianym zakresie, jak również stanowić sprawniejszy mechanizm gwarancyjny dla uczestników obrotu gospodarczego.

Ponadto art. 76d reguluje zagadnienia związane z kwalifikowaniem na egzamin oraz zasadę odpłatności za egzamin, zgodnie z którą opłata egzaminacyjna stanowi dochód budżetu państwa. Określa on także ogólne ramy dokonywania zwrotu opłaty oraz możliwość kwalifikowania na kolejny termin w przypadku zaistnienia przyczyn losowych.

Uregulowania w tym zakresie dotyczą także zadań Komisji Egzaminacyjnej (art. 76e), których konkretyzacja nastąpi w rozporządzeniu wykonawczym do ustawy oraz powoływania, działania i wynagradzania jej członków (art. 76f).

Natomiast pozostałe przepisy zawarte w rozdz. 8a określają zasady prowadzenia wykazu osób, które uzyskały certyfikat księgowy (art. 76g), obowiązek zawarcia umowy ubezpieczenia OC z tytułu prowadzenia działalności w zakresie usługowego prowadzenia ksiąg rachunkowych oraz niektórych czynności doradztwa podatkowego przez przedsiębiorców wykonujących tego typu działalność

[2] Art. 76c projektu ustawy o rachunkowości ustala zasady zdawania egzaminu, a także określa zakres tematyczny, formę przeprowadzania i zasady kwalifikowania na egzamin.

(art. 76h)[3], a także zbiór delegacji wraz z wytycznymi dla Ministra Finansów do uregulowania szczegółowych zagadnień związanych z tą działalnością (np. wykaz dokumentów składanych przez osoby ubiegające się o wydanie certyfikatu oraz o zakwalifikowanie do egzaminu, wzór certyfikatu oraz sposób postępowania przy wydawaniu jego duplikatu, wysokość i sposób wnoszenia opłaty egzaminacyjnej, przypadki i tryb zwrotu opłaty itp.).

Projekt ustawy zawiera także przepis przejściowy, wprowadzony dla osób, które rozpoczęły naukę w odpowiednich formach z myślą m.in. o uzyskaniu certyfikatu księgowego na dotychczasowych zasadach (bez konieczności zdawania egzaminu). Osobom takim może zostać wydany certyfikat pod warunkiem, że wykażą spełnienie wymogów obowiązujących obecnie i złożą stosowny wniosek do dnia 31 grudnia 2009 r.

Inne zmiany przepisów

Poza wymienionymi i omówionymi w ramach powyższych zagadnień modyfikacjami przedstawionymi w projekcie ustawy o rachunkowości można również znaleźć zmiany wywołane innymi przyczynami. Wśród nich można wyróżnić:

- zmianę zakresu podmiotowego jednostek stosujących przepisy ustawy o rachunkowości, zastępującą określenie „zagranicznych jednostek i osób prawnych (fizycznych)", na „osób zagranicznych, oddziałów i przedstawicielstw przedsiębiorców zagranicznych, z uwzględnieniem przepisów o swobodzie działalności gospodarczej" (art. 2 ust. 1 pkt 6);
- usunięcie z definicji pojęcia „kierownika jednostki" w ostatnim zdaniu, dotyczącym syndyka lub zarządcy ustanowionych w postępowania upadłościowym – warunek prowadzenia przez nich przedsiębiorstwa upadłego (art. 3 ust. 1 pkt 6);
- zmianę zwrotu „kurs ustalony przez Narodowy Bank Polski" na „kurs ogłoszony przez Narodowy Bank Polski" (art. 3 ust. 2-5, art. 30 ust. 1 pkt 1 i 2, ust. 2 i 3, art. 51 ust. 2);
- zwiększenie przejrzystości i czytelności regulacji dotyczących tematyki leasingu poprzez wskazanie, że przez umowę, o której mowa w tych przepisach, rozumie się nie tylko umowę najmu czy dzierżawy, ale także leasingu zgodnie z Kodeksem cywilnym (art. 3 ust. 4 i 5);
- zastąpienie dotychczas używanego sformułowania „postawienie jednostki w stan upadłości" stwierdzeniem „ogłoszenie upadłości" i dostosowanie go tym samym do nazewnictwa przyjętego w ustawie Prawo upadłościowe i naprawcze (art. 12 ust. 2 pkt 6);

[3] Rozporządzenie wykonawcze określi szczegóły tego obowiązku.

- uzupełnienie przepisów w zakresie obowiązku przeprowadzania inwentaryzacji składników aktywów i pasywów jednostek (art. 26);
- uzupełnienie i uściślenie przepisów dających możliwość wyceny aktywów i zobowiązań finansowych w skorygowanej cenie nabycia, co dotyczy w szczególności: inwestycji krótkoterminowych, należności i udzielonych pożyczek zaliczonych do inwestycji, zobowiązań finansowych (art. 28 ust. 1 pkt 3-5 oraz pkt 7 i 8);
- dopuszczenie zwolnienia jednostek niepodlegających obowiązkowi badania i ogłaszania sprawozdania finansowego z obowiązku wyceny produktów według metody opisanej w art. 28 ust. 3 ustawy, a więc możliwość doliczenia, przy ustalaniu kosztu wytworzenia produktu, do kosztów bezpośrednich także kosztów pośrednich związanych z wytworzeniem tego produktu, niezależnie od poziomu wykorzystania zdolności produkcyjnych. Koszt ten nie może być jednak wyższy od ceny sprzedaży netto (art. 28 ust. 4a);
- dostosowanie zasad ujęcia w księgach rachunkowych operacji wyrażonych w walutach obcych (w tym przychodów i kosztów) i w konsekwencji ustalania różnic kursowych do zasad określonych w przepisach ustaw z 16 listopada 2006 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych [7] i zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz zmianie niektórych innych ustaw [6] i w konsekwencji przyjęcie zasady, że w przypadku operacji sprzedaży lub kupna walut bądź zapłaty walutą należności lub zobowiązań stosuje się kurs kupna lub sprzedaży faktycznie zastosowany przez bank uczestniczący w transakcji, natomiast w pozostałych przypadkach (np. dokonania sprzedaży lub zakupu towarów i usług, wpływu i rozchodu środków na rachunek i z rachunku walutowego) średni kurs ogłoszony przez NBP z poprzedniego dnia roboczego (art. 30 ust. 1-3);
- uproszczenie sposobu rozliczenia odpisów aktualizujących wartość rzeczowych składników aktywów obrotowych poprzez zaliczenie ich do pozostałych kosztów operacyjnych, a nie – tak jak dotychczas – również do kosztu wytworzenia sprzedanych produktów i kosztu sprzedaży, co niepotrzebnie komplikowało sposób odnoszenia tych odpisów dla prezentacji ich w rachunku zysku i strat (art. 34 ust. 5);
- doprecyzowanie, że rezerwy na przyszłe świadczenia pracownicze zalicza się do biernych rozliczeń międzyokresowych kosztów (z drugiej strony są to zatem koszty działalności operacyjnej), jednocześnie wskazując, że przyszłe świadczenia na rzecz pracowników oraz nieznanych osób, których wysokość można wiarygodnie oszacować, wykazuje się w bilansie jako rezerwy (art. 39 ust. 2 pkt 2);
- zrezygnowanie z określenia „błąd podstawowy" dla błędu powstałego w latach ubiegłych, gdyż stosowanie tego pojęcia" nie ma obecnie uzasadnienia wobec zmiany MSR 8 „Zasady (polityka) rachunkowości, zmiany wartości szacunko-

wych i korygowanie błędów" polegającej na wyeliminowaniu koncepcji błędu podstawowego, a w konsekwencji rozróżnienia między błędem podstawowym a innymi istotnymi błędami (art. 54 ust.3);

- dostosowanie terminów sporządzania i zatwierdzania skonsolidowanego sprawozdania finansowego do terminów obowiązujących w tym zakresie dla rocznego sprawozdania finansowego jednostki dominującej – odpowiednio 3 i 6 miesięcy od dnia bilansowego (art. 63c ust. 2 i 4);
- wprowadzenie zapisu, że stosowanie przyjętych zasad (polityki) rachunkowości w sposób pozwalający na rzetelne i jasne przedstawienie sytuacji majątkowej, finansowej oraz wyniku finansowego jednostki stanowi kryterium oceny dokonywanej przez biegłego rewidenta w opinii i raporcie z badania rocznego sprawozdania finansowego (art. 65 ust. 1);
- wprowadzenie dodatkowego obowiązku złożenia w rejestrze sądowym zatwierdzonego sprawozdania finansowego wraz z towarzyszącymi dokumentami w przypadku, gdy sprawozdanie nie zostało zatwierdzone w ciągu 6 miesięcy od dnia bilansowego i na skutek czego do rejestru złożono sprawozdanie bez jego akceptacji przez właścicieli spółki (w celu zapewnienia aktualności danych rejestru) (art. 69 ust. 2);
- doprecyzowanie i uzupełnienie przepisów ustawy dla jednostek stosujących MSR.

4. Podsumowanie

Przedstawione w artykule zmiany wynikające z projektu ustawy o rachunkowości mają charakter ewolucyjny i z założenia mają ułatwić prowadzenie rachunkowości jednostkom gospodarczym. Większość zaprezentowanych zmian wymuszają przepisy unijne. Podany w dyrektywie nr 2006/46/WE okres wprowadzenia do prawodawstwa państw członkowskich UE jej postanowień wynosi 24 miesiące i oznacza, że termin włączenia dyrektywy do prawa polskiego upływa we wrześniu 2008 r. Tak więc zmiany ustawy o rachunkowości polegające na jej dostosowaniu do prawa unijnego muszą zostać wprowadzone nie później niż do tego czasu.

Poza tym zaprezentowane zmiany mają uściślić obecne przepisy poprzez doprecyzowanie i rozszerzenie poszczególnych definicji.

Podstawową zaletą zmienianych przepisów będzie ich dostosowanie do przepisów prawa podatkowego w zakresie przeliczania operacji w walutach obcych oraz wprowadzenie ułatwień dla małych i średnich firm.

Uproszczenia, szczególnie w zakresie zasad wyceny aktywów, obowiązku otwierania i zamykania ksiąg rachunkowych, a także zwiększenie przejrzystości zasad konsolidacji, mają się przyczynić do zmniejszenia pracochłonności prowadzenia ksiąg rachunkowych i sporządzania na ich podstawie sprawozdań finansowych.

Podsumowując, można zatem stwierdzić, iż zmiany ustawy o rachunkowości z jednej strony są obligatoryjne i nieodzowne, gdyż stanowią transpozycję do polskich przepisów postanowień dyrektyw UE, a z drugiej mają dostosować niektóre przepisy do aktualnych realiów gospodarczych oraz innych ustaw, a także powodować dalsze doskonalenie i ułatwianie ich stosowania przez jednostki gospodarcze.

Literatura

[1] Dadacz J., *Kolejna zmiana ustawy o rachunkowości*, „Rachunkowość" 2007 nr 6.
[2] Dyrektywa 2006/46/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 14 czerwca 2006 r. zmieniająca dyrektywę Rady 78/660/EWG w sprawie rocznych sprawozdań finansowych niektórych rodzajów spółek, 83/349/EWG w sprawie skonsolidowanych sprawozdań finansowych, 86/635/EWG w sprawie rocznych i skonsolidowanych sprawozdań finansowych banków i innych instytucji finansowych oraz 91/674/EWG w sprawie rocznych i skonsolidowanych sprawozdań finansowych zakładów ubezpieczeń, Dz.Urz. UE L 224 z 16.8.2006 r.
[3] Projekt z dnia 17 sierpnia 2007 r. o zmianie ustawy o rachunkowości wraz z uzasadnieniem (www.mf.gov.pl).
[4] Rozporządzenie Ministra Finansów z 18 lipca 2002 r. w sprawie uprawnień do usługowego prowadzenia ksiąg rachunkowych, DzU z 2002 r. nr 120, poz. 1022 z późn. zm.
[5] Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, DzU z 2002 r. nr 76, poz. 694 z późn. zm.
[6] Ustawa z dnia 16 listopada 2006 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz o zmianie niektórych innych ustaw, DzU nr 217, poz. 1588.
[7] Ustawa z dnia 16 listopada 2006 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych, DzU nr 217, poz. 1589.
[8] *Zmiany w ustawie o rachunkowości – projekt MF z 23.4.2007 r. ustawy o zmianie ustawy o rachunkowości*, „Monitor Rachunkowości i Finansów" 2007 nr 6.

THE INFLUENCE OF CHANGES IN ACCOUNTANCY ACT DRAFT ON THE ACCOUNTANCY OF BUSINESS ENTITIES

Summary

The Act of 29th September 1994 on accountancy defines the accountancy principles and the procedure of auditing financial statements by professional auditors. It is an elaborate, legal document consisting of 86 Articles, presented in eleven Sections. There are Appendices attached to the basic text of the Act. The planned change in the Accountancy Act aims mainly at including into Polish law the regulations resulting from 2006/46/WE Directive by the European Parliament and the Counsel of Europe, dated 14 June 2006. Additionally the objective of introducing amendments to the Act is to adjust some of its clauses to the present, real economic situation and regulations of other Acts (eg. Acts on Income Taxes), as well as providing further improvements and simplifications in its application by smaller units.